

De herinrichting van de Brink te Deventer

De Brink, het centrale plein in Deventer, toont veelal een troosteloze aanblik. Ondanks de aanwezigheid van terrassen, monumentale gevels of de klaterende *Wilhelminafontein* zijn het de talloze geparkeerde auto's die de ruimte nadrukkelijk bepalen. Om van de Brink weer een echt verblijfsgebied te maken heeft de *Stichting Herinrichting Brink Deventer*, op initiatief van het gemeentebestuur, een openbare ideeën prijsvraag uitgeschreven; 109 inzendingen waren onlangs in de Deventer *Bergkerk* te zien.

Een belangrijk uitgangspunt bij de prijsvraag was dat de monumentale en historische kwaliteit, dat wil zeggen het specifieke karakter van het plein, intact bleef.

Een opvallend element is de langgerekte, onregelmatige plattegrond. De stedenbouwkundige vorm met de pleinachtige ruimten en de 'knik' in het noordelijk deel dankt de Brink aan haar oorspronkelijke ligging aan de rand van de stad. Sinds de 13de eeuw, toen het *Bergkwartier* bij de stad werd getrokken, is deze vorm nagenoeg intact gebleven. Met de aanleg van de *Keizerstraat* aan het einde van de 19de eeuw, kreeg het plein aan de noordzijde een open karakter. Die openheid is er als ge-

volg van de verbreding van de *Zandpoort* in 1932, eveneens aan de zuidzijde. De overige toegangswegen tot de Brink zijn smal waardoor het gevoel van beslotenheid, belangrijke factor in de 'pleinbeleving', versterkt wordt.

Behalve in de stedenbouwkundige structuur zijn er in het ruimtelijk beeld van de Brink karakteristieke elementen aan te wijzen. In hoge mate bepalend voor de identiteit van het plein is het imposante, uit 1528 daterende *Waaggebouw*. Maar ook andere, minder 'blikvangende' panden zijn in positieve zin, het gezicht van de ruimte mede gaan bepalen. De aanwezigheid van gevels uit een ver en uit een recent verleden naast elkaar creëert bovendien een aantrekkelijke pluriformiteit. Behalve de Waag vinden we er bijvoorbeeld het 16de-eeuwse pand de '*Drie Vergul-*

de Haringen' en het *Penninckshuis* maar ook de natuurstenen Jugendstilgevel van *Vroom en Dreesmann* uit 1905 en de aan de Amsterdamse School verwante voormalige *Luxurbioscoop* uit 1918.

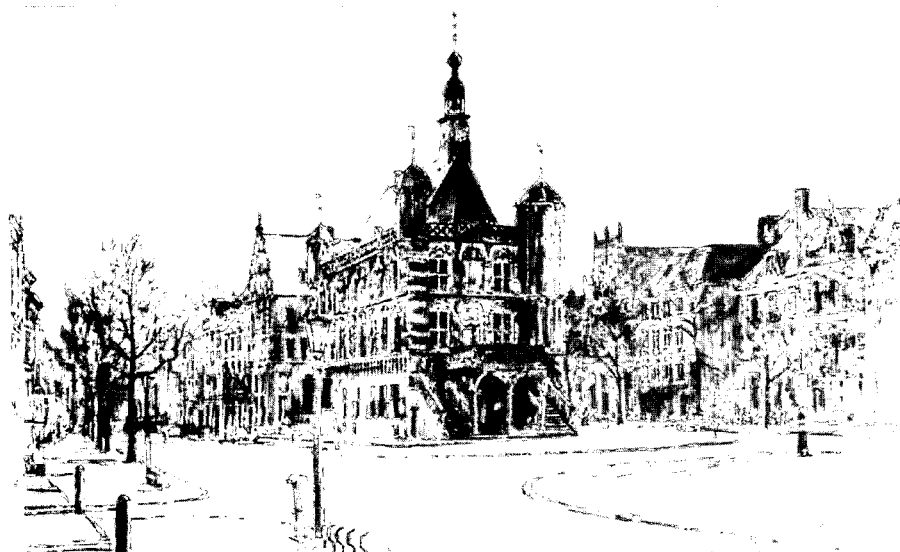
Auto's bederven stadsbeeld

Het lijdt geen twijfel dat de historische continuïteit in hoge mate bepalend is voor het specifieke karakter van de Brink. Zowel in de stedenbouwkundige als in de ruimtelijke structuur van het plein is die behouden. Daarentegen is de continuïteit voor wat betreft het gebruik en functioneren van de ruimte ernstig aangetast. Als het terrein boordevol geparkeerde auto's staat herinnert niets meer aan de periode dat de Brink het belangrijkste verblijfsgebied van de stad was.

De bloei van Deventer viel, evenals in het geval van andere IJselsteden als *Zutphen*, *Zwolle* en *Kampen*, in de late middeleeuwen. De stad was opgenomen in het *Hanzeverbond*, het handelsverbond dat in de 14de en 15de eeuw het economisch leven in Noord-Europa beheerste. In die tijd was de Brink het

Marktdag op de Brink van het vooroorlogse Deventer gezien vanaf de Waag (Archief Openbare Werken Deventer, reproductie J. Meijer).

Het Gemeentelijk Museum De Waag, laat-gotisch gebouw uit 1528, opgetrokken uit stenen van twee gesloopte forten van de hertog van Gelre. (tekening Marius Jansen).

internationale podium waar de grootste jaarmarkten van het land tot ontwikkeling kwamen. Kooplieden van heinde en verre trokken naar Deventer waar zij hun rogge, tarwe, olie en teer, zeep, gedroogde vruchten en amandelen, laken en vis op de Brink te koop aangeboden. Voor goederen, die gewogen moesten worden kon men bij de 'waagdragers' in de Waag terecht.

Brink hun kunsten vertoonden. Om de grote stroom buitenlandse kooplieden en reizigers, burgers en buitenlui tijdens de jaarmarkten te herbergen bezat de Brink een rijk arsenaal aan logementen, herbergen en kroegen. Hoewel deze grote, internationale jaarmarkten in de tweede helft van de 16de eeuw verdwenen, bleef het plein tot ver in de 19de eeuw het verblijfsgebied bij uitstek waar optochten, feesten, manifestaties en plechtigheden werden gehouden.

Een herinrichting van de Brink

aanwezigheid van terrassen zorgen ervoor dat de Brink als economisch en sociaal trefpunt van de stad nog steeds van betekenis is. Maar ook minder gelukkige ontwikkelingen hebben er in de loop der tijd plaatsgevonden. Zo heeft het denken in de jaren '50 over het autoverkeer als dynamisch element in de binnenstad ertoe geleid dat de verblijfsfunctie door het parkeren is overvleugeld.

Het is duidelijk dat de identiteit van de Brink gevormd wordt door het samenspel van stedenbouwkundige-, architectonische- en gebruikselementen die met elkaar een wankel evenwicht vormen en waarbij de historische continuïteit de bindende factor is. Het pregnant aanwezige autoverkeer op het plein heeft dit evenwicht verstoord omdat de verblijfsmogelijkheden zijn aangetast.

Het winnende ontwerp van *Hans Witte* en *Kees van de Broek* heeft alle mogelijkheden in zich om dit evenwicht weer te herstellen. De karakteristieke verschijningsvorm van de Brink wordt in het plan behouden, zelfs benadrukt, door een overzichtelijke, rustige ruimte-indeling. Tegelijk versterkt het ontwerp de verblijfsfuncties op het plein. Dit wordt niet zozeer bewerkstelligd door het verwijderen van vrijwel al het autoverkeer. Het is de lange arcade, gesitueerd aan de westzijde, die de wezenlijke oplossing

Pleinwanden van de Brink gezien vanaf de Waag, richting Goldstraat, nu. (foto Archief Openbare Werken, Deventer).

Een jaarmarkt duurde ongeveer zestien dagen en sinds 1386 bezat Deventer vijf van deze markten. Tijdens de jaarmarkt kon de bezoeker getuige zijn van processies, optochten en toneelopvoeringen. Mins-treels en andere muzikanten brachten tussen de marktkramen hun muziek ten gehore terwijl een bonte verzameling van goochelaars, poppenkastspelers, acrobaten en vuur-vreters op andere delen van de

heeft uiteraard niet de bedoeling om van de ruimte weer een middeleeuws plein te maken met historische jaarmarkten of aangeklede braderieën. Men hoopt wel dat de herinrichting zal leiden tot nieuwe verblijfsfuncties in de sfeer van bijvoorbeeld horeca en toerisme.

Markt en kermis

De huidige vrijdag- en zaterdagmarkt, de jaarlijkse kermis en de

vormt. De arcade maakt het mogelijk wisselende functies zoals terrassen, banken of kiosken op het plein te realiseren. Dankzij een verrassend simpele ingreep, die het specifieke karakter van het plein respecteert, heeft de Brink een optimale kans om weer een aantrekkelijk verblijfsgebied te worden. Het is aan het gemeentebestuur deze kans te benutten.

Mariëtte Polman is architectuurhistorica te Haarlem